

**IDENTITATEA NAȚIONALĂ - PRIORITATE A ACTULUI
EDUCAȚIONAL ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ**
**National Identity – Priority of the Educational Process in Contemporary
Society**

Teacher Angelo Aurelian Manea
Scholar Department Inspectorate Bistrița-Năsăud, Bistrița

Abstract. *Inherent in human beings, national identity is a historical matter, not a negotiated one, or a privilege offered by an organisation, with political power. The main elements that characterise and define a people like: the language, social costumes, with symbolistic and specific traditions, economic transactions, or the religion, are useful in the process of expressing its identity. We express national identity through common attitudes, mentalities and the thoughts of individuals, that communicate belonging to one national state. In the same time, the national identity assumed by the individual reflects the patriotic feelings, the respect and love for the country and people.*

Keywords: *identity, nationalism, education, national conscience, nowadays situation.*

Națiunea și identitatea națională – Conceptualizări

Conceptul de *identitate* desemnează un cumnol de elemente specifice unui grup larg de oameni, respectiv ale unui popor. Identitatea reflectă modul particular în care aceștia își organizează viața privată și publică, fiind în același timp expresia trăsăturilor și valorilor lor culturale în relație cu o serie de constante precum: limba, religia, vestimentația, locuința, hrana, arta, cultura. Fiind un termen folosit pe scară largă *identitatea* persoanei sau a unui grup îmbracă conotații culturale, religioase, sociale, naționale etc. funcție de arealul de referință.

Problema identității și a construcției acesteia reprezintă o componentă esențială a existenței sociale din timpul istoric care ne este propriu. De exemplu, poporul român nu este produsul unei ficțiuni, numită "*fuziunea dintre dacii lui Decebal și romanii lui Traian*", așa cum credeau iluminiștii greco-catolicizanți, ci el reprezintă starea actuală a unei evoluții multimilenare a "*celeii mai vechi civilizații, întemeietoare a Vechii Europe.*"¹

Națiunea este definită în Dicționarul Explicativ al Limbii Române ca fiind o comunitate stabilă de oameni, istoricește constituită ca stat, apărută pe baza unității de limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică, care se manifestă în particularități specifice ale culturii naționale și în conștiința originii și a sorții commune.² Fiind cea mai înaltă expresie a identității unui popor din punct de vedere istoric, națiunea a în apărut în perioada destrămării feudalismului și apariția capitalismului. Din punct de vedere etnic și antropologic nu putem vorbi de națiuni pure, datorită în primul rând conviețuirii pe același teritoriu a unei majorități naționale alături de minorități naționale.

¹ G. Marija, *Civilizație și cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european*, București, Editura Meridiane, 1989, p. 11.

² <http://dexonline.ro:8080/definitie/na%C8%9Biune>, accesat 11. 12. 2016.

Asemenea multora dintre națiunile europene și națiunea română a cunoscut un proces istoric îndelungat pe coordonatele unor caracteristici fundamentale de formare, cu particularitatea că largi părți ale poporului român au fost nevoite să se constituie în formațiuni politico-statale distincte, din cauza politicilor expansioniste ale imperiilor otoman, habsburgic și țarist, care aveau interese geopolitice și geostrategice în această zonă a Europei. În consecință, această situație a făcut ca națiunea română să cunoască trei etape în procesul său de formare: Unirea Principatelor (1859); Războiul de independență (1877); desăvârșirea unității naționale a poporului român (1918). Deși din punct de vedere politic românii erau despărțiți între ei de granițe, puternica comunitate de limbă, de teritoriu, de cultură, de apartenență la același neam, precum și trainicele legături economice dintre ei au făcut ca aceștia, în contextul evenimentelor din anul 1918, să-și manifeste conștiința și voința națională de a forma o națiune unitară și de a intra în rândul națiunilor europene moderne. Acest lucru s-a împlinit prin Actele Marii Uniri, adoptate la Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulia.³

Ideea de națiune deservește demersului de a categoriza și conceptualiza grupurile. Spre exemplificare recurgem la conturarea a două entități grupale, respectiv cei care sunt corp comun cu un set de norme și valori culturale, împărtășesc aceeași limbă, religie, tradiții, se declară aparținători ai aceluiași spațiu geo-fizic și cei care sunt înafara acestora. Putem afirma că identitatea de grup este asimilată identității naționale. Loialitatea individului față de națiune devine de o importanță capitală, adesea fiind văzută ca valoare fundamentală care îl definește, întregeste și îi conferă siguranță, stabilitate.

Pentru a evita eventuale confuzii terminologice, ne propunem clarificarea termenilor de *identitate națională* și *naționalism*. În plan operațional, distingem între expresia manifestă a unui sentiment în cazul identității naționale și manifestarea unei apartenențe comune în plan politic, juridic, etnic în cazul naționalismului. Cunoașterea identității naționale se referă mai mult la elucidarea și dezbateră conceptului de națiune, a limitelor sale, decât la descrierea identității ca atare. Identitatea națională este o categorie analitică, folosită de către teoreticienii naționalismului, fără a se acorda o suficientă atenție dezbaterii modului în care identitățile sunt modelate și reproduse în timp și spațiu de acte sociale și culturale, cum este, de pildă, memoria colectivă⁴. Identitatea națională exprimă atitudini, mentalități și comportamente colective rezultate din apartenența indivizilor la un stat național. Doctrinile moderniste și postmoderniste pun în discuție oportunitatea statului național, pornind de la premisa integrării colectivităților naționale în structuri supranaționale, cum este, de pildă, Uniunea Europeană. Dacă, pentru statele naționale cu o îndelungată istorie, identitatea națională este

³ D. Cimpoieșu, "Cu identitatea națională nu se fac compromisuri", în *Limba română*, XX (2010), nr. 1-2, 2010, disponibilă și la: www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=832, accesat 11. 12. 2016.

⁴ S. A. Duncan, Mythscape Bell, "Memory, Mythology, and National Identity", în *British Journal of Sociology*, LIV (2003), no. 1, p. 64.

indiscutabilă, statele naționale apărute după al Doilea Război Mondial se confruntă cu adversități privind propria lor identitate națională⁵.

Datele prin care se identifică membrii unei comunități naționale cu națiunea definesc un ansamblu de similarități de interese, credințe sau norme de viață, împărtășite de toate persoanele care aparțin aceluși grup. Identitatea poate deveni stereotip în discursul cotidian, cu toate că identitatea națională prezintă dificultăți de conceptualizare⁶. Identitatea românească este expresia caracterului național. Acesta este ansamblul însușirilor fundamentale psihice-morale ale unei națiuni, regăsite constant în conduita, concepțiile și acțiunile membrilor săi, încât ei sunt ușor de identificat, din modul lor de a fi ca grup național. Caracterul național conferă, prin comportamentele indivizilor, o anumită individualitate și reflectă personalitatea unei națiuni. Tocmai aceste trăsături distinctive constituie identitatea unei națiuni. Caracterul național a rezultat din trăsăturile afirmate în acțiunea de conservare a propriei identități în contextele provocărilor permanente ale istoriei. Caracterul național derivă din conștiința și comportamentul unei comunități naționale față de particularitățile istorice, economice, istorice, climatice, etnologice ale dezvoltării și vieții unei națiuni. Organismul național este o entitate cu specific, însușiri și particularități care îl diferențiază într-un mod indiscutabil de alte entități naționale. Caracterul național este moștenit și, deopotrivă, dobândit, ceea ce oferă identității naționale o stabilitate⁷.

Chestiunea identității a căpătat noi semnificații odată cu amplificarea raporturilor Uniunii Europene cu statele componente. În același fel se conturează și identitatea românilor, element fundamental în cercetarea europenizării societății românești, a proceselor de integrare a României în structurile Uniunii Europene⁸. Cu privire la identitatea europeană, Manuel Castells subliniază că aceasta se originează în practici culturale și sociale împărtășite de europeni. Nu cunoaștem forma definitivă de expresie a acestei identități europene, dar pot fi create posibilitățile materiale pentru nașterea ei. Sunt semnalate ca manifeste o serie de mecanisme care acționează în spațiul Uniunii Europene, precum: educația, internetul, politica lingvistică paneuropeană, politica media paneuropeană, mobilitatea geografică și o piață europeană a muncii, multietnicitatea și multiculturalismul, rețelele de organizații de afaceri, de asociații culturale⁹.

⁵ C. Schifirneț, "Identitatea românească în contextual modernității tendențiale", în *Revista Română de Sociologie*, XX (2009), nr. 5–6, p. 461–480.

⁶ S. Ștefănescu, A. Velicu, *Național și/sau european? Reprezentări sociale ale identității în societatea românească actuală*, București, Editura Expert, 2006, p. 16-17.

⁷ C. Schifirneț, "Identitatea românească în contextual modernității tendențiale", p. 462.

⁸ *Ibidem*, p. 463.

⁹ M. Castells, *The construction of european identity. Statement prepared for the European Presidency of the European Union*, disponibilă și la adresa: http://www.chet.org.za/download/4008/CASTELLS_2004_European_Identity.pdf, accesat 11.01.2016.

Educația în sprijinul formării conștiinței naționale

Una dintre prioritățile educative se conturează a fi reorientarea spre adevăratele valori universale și naționale, dat fiind faptul că, s-a înregistrat în ultima perioadă de timp o criză a valorilor, o inversare a ierarhiei acestora. Mai mult decât atât, această criză a fost însoțită de o tripletă, numinând aici criza în planul familial, religios și identitar național.

Schimbările produse cu o rapiditate fără precedent în toate domeniile vieții sociale, politice, economice atrag obligativitatea persoanei și a societății în ansamblul ei de a se adapta și re poziționa în cadre statutare, corecte și pozitive, generatoare de progres. În acest tumult problematic echilibrul este susținut prin aplearea la valorile universale, precum adevărul, respectul, generozitatea, solidaritatea, loialitatea, demnitatea, iubirea. Educația permanentă vine să susțină nevoia individului de a învăța pe tot parcursul vieții, de așa manieră încât, rezolvarea problemelor cu care se confruntă să-i fie accesibilă. Formarea individului prin intermediul unei educații corecte îmbracă forma și construcția valorilor subsumate principiilor existenței umane (dreptate, democrație, umanism, egalitate) având drept fundament noțiunea de conștiință, în special de conștiință națională.

Definim *conștiință* ca fiind sentimentul, intuiția pe care ființa umană o are despre propria existență. Cu raportare la viața socială și a comunității naționale căreia îi aparținem, vom înțelege prin *conștiință socială* un ansamblu de reprezentări, idei, concepții, cunoștințe, mentalități ale unei colectivități umane, care reflectă condițiile de existență ale acesteia, precum și psihologia socială a oamenilor, iar prin *conștiință națională* expresia "recunoștinței și a respectului față de înaintași", dar și "asumarea răspunderii și a grijii pentru urmași".¹⁰ Conștiința națională reprezintă un ansamblu de idei, credințe și aspirații prin care membrii unei comunități naționale își afirmă identitatea națională în baza specificităților comune semnificate de limbă, cultură, teritoriu, economie și viață social. "Lupta pentru menținerea valorilor naționale atât a celor din trecut cât și a celor ce decurg din prezent este generată de procesul de conștiință pe care omul îl are asupra acțiunilor sale. Procesul prin care se manifestă conținutul de conștiință este acel sistem în existența umană care corelează întreaga viață spirituală și materială a acestuia, făcându-l să reflecte mereu realitatea obiectivă prin propria conduită. Respectiv, conștiința națională este acel proces/component care trebuie dobândit/redobândit prin toate mijloacele posibile ale existenței umane"¹¹. Păstrarea vie a conștiinței naționale este posibilă doar prin forța morală a națiunii. În ceea ce privește însă propria existență, fiecare individ și-o dezvoltă prin intermediul conștiinței proprii, filtrul fiind reprezentat de conștiința socială și efectul social.

¹⁰ <https://dexonline.ro/definitie/con%C8%99tiin%C8%9B%C4%83>, accesat 12. 01. 2016.

¹¹ G. Martea, G., *Sistemul de învățământ – promotor al identității naționale*. Chișinău, Editura Pontos, 2015, p. 100.

Atât sentimentul patriotic și cât și conștiința națională se formează și dezvoltă prin intermediul sistemului educațional. La nivelul cadrelor educaționale de tip formal, nonformal sau informal menite a susține educația patriotică în spiritual valorilor naționale pot fi conjugate resurse multiple, unele derivate din politicile educaționale, iar altele din angajamentele și autoasumările responsabile ale decidenților educaționali (conținuturi curriculare, strategii didactice). Asemeni oricărui construct durabil, formarea elevului presupune asigurarea fundamentului educațional teoretico-aplicativ. Aici intervine responsabilitatea formatorului în a identifica corect atât potențialitățile elevului cât și nevoile sale pentru ca ulterior să-l ghideze în a le plia și armoniza cu cele ale societății. Rădăcinile ancorate în sol roditor potențează constructe armonioase și roade bogate. Prin analogie, ne așteptăm ca elevul care va reuși să dezvolte sentimentul patriotic de respect și onoare pentru înaintași să fie un cetățean devotat al națiunii sale.

Într-un articol al Annei-Marie Thiesse intitulat: *Aux racines de l'identité nationale*, apărut în *Le Monde* în data de 6 noiembrie 2009, sunt subliniate delimitări conceptuale privind *sentimentul național* (concept în uz de la sfârșitul secolului al XIX-lea) și *conștiința națională* (în uz încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea) în relație cu sentimentul de apartenență a unei persoane la o naționalitate. Toate aceste expresii desemnează, în mod nuanțat, sentimentul unei persoane față de națiune careia îi aparține. Ele pot fi folosite și pentru a desemna totalitatea elementelor comune, reale sau presupuse, ale unor persoane care se recunosc ca aparținând unei aceleiași națiuni; aceste puncte comune formează la un loc, o caracteristică comună, un habitus al lor¹².

Educarea sentimentului patriotic este responsabilitatea școlii, familiei, dar și a societății în ansamblul ei. De altfel, interrelația funcțional prospectivă dintre om, școală, societate se regăsește și în conținutul cultural, intelectual și material al unei societăți, care desemnează și complexitatea formelor și fenomenelor de valoare.

Concluzii

Ideea de globalitate nu ar trebui să excludă ideea de națiune, întrucât aceasta ne ajută atât la înțelegerea locului pe care individul îl ocupă în lume, cât și la înțelegerea locului ocupat de ceilalți indivizi. Presupunând dispariția naționalismului dintr-o țară nu ne rămâne decât să asociem acea masa de oameni care populează un teritoriu dat, cu ceva golit de substanță, lipsit de valoare (lipsa indicatorilor valorici care să-i confere o identitate de-sine-stătătoare).

Calitatea identitară îmbracă forme diferite, de la identitatea de gen sau carieră la identitatea națională. Conștientizarea apartenenței individului la o națiune se bazează pe cunoașterea și respectul principiilor naționale, tradiționale și culturale. Astfel, identitatea românească se originează în practicile culturale și sociale, specificul gospodăriilor de locuit, hrană și îmbrăcăminte, atitudinea în conservarea

¹² https://ro.wikipedia.org/wiki/Identitate_na%C8%9Bional%C4%83, accesat 11. 12. 2016.

*National Identity – Priority of the Educational Process in Contemporary Society, Astra
Salvensis, V (2017), no. 9, p. 133-138*

și perpetuarea tradițiilor, portului, jocului și cântului popular, atașamentul și mândria națională, revendicarea obârșiilor commune de la Nistru până la Marea Neagră, respectul față de înaintași, față de cuceririle socio-economice și culturale ale acestora, loialitatea față de grupul de apartenență manifestată îndeosebi în situații critice.